GELENEĞİN İCADI VE YENİDEN CANLANDIRILMASI TARTIŞMALARI EKSENİNDE BİR KAZAK GELENEĞİ: AMAL MEREKESİ-KÖRİSÜV KÜNİ (AMAL BAYRAMI/GÖRÜŞME GÜNÜ)*

A Kazakh Tradition within the Scope of Discussions on Invention and Revival of the Tradition: *Amal Merekesi-Körisüv Künі (Amal Holiday / Meeting Day)*

Doç. Dr. Cemile KINACI**
Dr. Öğr. Üyesi Fatih BALCI***

ÖZ

Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından bağımsızlığına kavuşan Kazakistan, millî unsurlarını öne çıkaran devlet politikasıyla dikkat çekmektedir. Kazakistan'da kurucu Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev öncülüğünde ortak Türk kimliğini ve Kazak millî kimliğini güçlendirmeye yönelik faaliyetler yürütülmektedir. Kazak halkının millî kültürü, Kazak millî kimliğinin güçlendirilmesinde önemli bir kaynak olarak görülmektedir. Bu kapsamda devlet eliyle Kazak halkına özgü özel günlerin, millî bayramların kutlanmasına büyük önem verilmektedir. Kazaklara özgü bu bayramlardan biri Amal Merekesi/Körisüv Küni (Amal Bayramı/Görüşme Günü) adını taşımaktadır. Bu gelenek, Kazakistan'da 14 Mart'ta, Nevruz Bayramı'ndan bir hafta önce kutlanmaktadır. Körisüv Küni geleneği, Nevruz Bayramı ile büyük bir benzerlik göstermektedir. Bu bayram Güneş takvimine göre 13 Mart'ta kış mevsiminin biterek 14 Mart itibariyle bahar ayı olan Amal (Hamal) ayının başlamasıyla kutlanmaktadır. Bayram bu nedenle Amal Merekesi olarak da adlandırılmıştır. Öte yandan, konargöçer Kazak yaşayışı da bayramın Körisüv Küni olarak adlandırılmasında etkili olmuştur. Uzun kışın ardından baharda halkın birbiriyle görüşmesi bu ismin çıkış noktasıdır. Bayram, günümüzde özellikle Batı Kazakistan'da yaygın olarak kutlanmaktadır. Batı bölgelerindeki yerel yönetimler bu bayramda ses getiren etkinlikler düzenlemektedir. Daha çok yerel bayram özelliği taşıyan Körisüv Küni, son birkaç yıldır ise devlet eliyle ülke geneline mal edilmeye çalışılmaktadır. Bu makalede Kazak halkının Körisüv Küni geleneği hakkında bilgiler verilmiştir. Körisüv Küni'nin tarihi, kutlanması, bu bayramda yapılan ritüeller üzerinde durulmuştur. Geçmişte ve günümüzde Körisüv Küni'nin nasıl kutlandığı ele alınmıştır. Körisüv Küni'nin yerel bir gelenek iken son yıllarda ulusallaşarak ülke çapında kutlanan bir bayrama dönüş serüveni ortaya konulmuştur. Bayramın yerelden genele dönüşünün neden ve nasıl değiştiğine odaklanılmıştır. Ayrıca Kazakistan'ın farklı bölgelerinde yaşayan kaynak kişilerin görüşleri doğrultusunda Körisüv Küni'nin Kazak insanının zihninde günümüzde ne ifade ettiği, bu bayramın nasıl algılandığı, halk nezdinde gerçekten yerel bir gelenekken ulusal bir geleneğe dönüşüp dönüşmediği, Körisüv Küni geleneğinin nasıl ortaya çıktığı, icat edilen bir gelenek mi yoksa yerelken ulusallaşan bir gelenek mi olduğu sorularına yanıtlar aranmıştır. Kazakistan'ın farklı bölgelerinde yaşayan kaynak kişilerle yapılan görüşme verileri ve eldeki diğer veriler Körisüv Küni'nin Nevruz Bayramı'na dayandırılarak icat edilmiş bir gelenek olduğu izlenimini vermektedir. Geçmişte Rus yoğunluğu ve baskısı Kazakistan'ın batı bölgelerinde daha çok hissedildiği için Sovyet devrinde Nevruz Bayramı'nı açık açık kutlayamayan Batı Kazakistan halkı, kendi halk takvimine uygun olarak Nevruz'un bütün ritüellerini muhafaza ederek "Körisüv Küni" adıyla Nevruz Bayramını kutlamıştır. 1988'de Nevruz Bayramı'nın 21-22 Mart tarihinde sabitlenmesinin ardından ise Nevruz Bayramı ile birlikte 14 Mart'ta kutlanan "halk hafızasındaki Nevruz" da Körisüv Küni adıyla kutlanmaya devam etmiştir. Günümüzde Körisüv Küni, içeriği bakımından Kazak millî kimliğinin güçlendirilmesinde argüman olarak kullanılmaya oldukça elverişlidir. Bayramın içeriğinde yer alan ve millî kimliği temsil eden

* Geliş tarihi: 20 Eylül 2019 - Kabul tarihi: 6 Mart 2020
Kınacı, Cemile; Balcı, Fatih. "Geleneğin İcadı ve Yeniden Canlandırılması Tartışmaları Ekseninde Bir Kazak Geleneği: Amal Merekesi-Körisüv Küni (Amal Bayramı/Görüşme Günü)" *Millî Folklor* 125 (Bahar 2020): 46-59

** Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Ankara/Türkiye, cemile.kinaci@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5997-776X
** Kayseri Üniversitesi, Develi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kayseri/Türkiye, fatihbalci@kayseri.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8318-1473

ritüeller son yıllarda bayramın devlet eliyle kutlanmasında etkili bir unsur olmuştur. Kazak halkının millî kimliğini öne çıkaran, Kazaklara özgü unsurlara dikkat çeken Körisüv Küni, günümüzde Kazak halkı açısından önemli ve özgün bir gelenektir.

Anahtar Kelimeler

Amal Merekesi/Körisüv Küni, Kazak, millî kimlik, geleneğin icadı, Nevruz.

ABSTRACT

Kazakhstan, which gained its independence after the collapse of the Soviet Union, attracts attention with its state policy emphasizing its national elements. In Kazakhstan, under the leadership of its founding President Nursultan Nazarbayev, activities are being carried out to strengthen the common Turkish identity and Kazakh national identity. The national culture of the Kazakh people is seen as an important resource for strengthening the Kazakh national identity. In this context, the state attaches great importance to the celebration of special days and national holidays peculiar to Kazakh people. One of these Kazakh holidays is called Amal Merekesi / Körisüv Küni (Amal Holiday/ Meeting Day). This tradition is celebrated in Kazakhstan on March 14, one week before the Nauryz Festival. The Körisüv Küni tradition is very similar to the Nauryz Festival. This holiday is celebrated when the winter ends on March 13 and the Amal (Hamal) month, which is a spring month, begins on March 14 in line with the solar calendar. Therefore, this festival is also called Amal Merekesi (Amal Holiday). On the other hand, the holiday is also called Körisüv Küni (Meeting Day) due to Kazakh's nomadic way of living. This name was given because after the long winter people meet in the spring. This holiday is widely celebrated today, especially in Western Kazakhstan. Local governments in western regions organize events that highlight this holiday. Körisüv Küni is mainly a local holiday, but the Kazakh government has been trying to spread this holiday throughout the country in the last few years. This article provides information about the Körisüv Küni tradition of the Kazakh people. The history of Körisüv Küni, its celebration and rituals performed during this holiday have been examined. This article discussed how this holiday was celebrated in the past and how it is celebrated today. How Körisüv Küni became a nation-wide national holiday from being a local tradition has also been presented. The article focuses on how and why this holiday was transformed from a local holiday to a national one. Moreover, answers have been sought to the following questions by collecting opinions of people living in different parts of Kazakhstan: What does Körisüv Küni mean for Kazakh people today, has this holiday really changed from a local tradition to a national holiday according to Kazakh public, how did this tradition come about, has this tradition been invented or is it a tradition that existed locally and changed to a national tradition? Interview data collected from the people living in different parts of Kazakhstan and other available data give the impression that Körisüv Küni is an invented tradition based on the Nauryz Festival. In the past, people could not celebrate the Nauryz Festival in the Soviet era because the Russian intensity of population and oppression was felt more in the Western regions; therefore, they preserved all the rituals of Nauryz Festival and celebrated the festival by naming it "Körisüv Küni" in order not to disturb the Soviet authorities. In 1988, the date of the Nauryz Festival was fixed on March 21-22, but people continued to celebrate Nauryz on March 14 in the public memory as Körisüv Küni. Nowadays, Körisüv Küni is quite suitable to be used as an argument for strengthening the Kazakh national identity in terms of its content. The rituals within the holiday that strengthen the national identity have been effective in the decision of the state to spread the holiday to whole country. Körisüv Küni, which strengthens the national identity of the Kazakh people and has helped to promote the elements peculiar to the Kazakh people, is an important and unique tradition for the Kazakh people today.

Key Words

Amal Merekesi / Körisüv Küni (Amal Holiday / Meeting Day), Kazakh, national identity, invention of tradition, Nauryz.

Giriş

Sovyetler Birliğinin çöküşüyle birlikte 1991'de bağımsızlığına kavuşan Kazakistan, millî unsurlarını öne çıkarmaya büyük gayret göstermektedir. 1991'den bu yana geçen süre içinde özellikle devlet eliyle Kazakistan'da ortak Türk kimliğine vurgu yapan ve Kazak millî kimliğini güçlendirmeye yönelik faaliyetler göze çarpmaktadır (Nazarbayev 2018 a: 25-38; Nazarbayev 2018 b: 64-65). Bu bağlamda kültür önemli bir kaynak olarak görülmektedir. Devlet, Kazak kültürünün önemli bir bölümünü oluşturan özel günlerin kutlanmasına ağırlık vererek bu kutlama faaliyetlerini desteklemektedir. Bu günlerden biri de Amal Merekesi/Körisüv Küni'dir. Amal Merekesi/Körisüv Küni, 14 Mart'ta

baharın gelişini simgeleyen, Nevruz'dan[1] bir hafta önce kutlanan bir bayramdır.

Kazakistan'ın batı bölgelerinde yaygın olarak kutlanan Körisüv Küni, son yıllarda yerel bir bayramdan ulusal bir bayrama dönüşmeye başlamıştır. Daha çok batı bölgelerindeki yerel yönetimlerin öncülüğünde kutlanan bu gün, 2018'de ilk kez devletin merkezi Astana şehrinde devlet yetkililerinin de katılımıyla kutlanmıştır. Körisüv Küni'nin Astana'da kutlanması, yerel bayrama ulusal bir bayram niteliği katmıştır. Körisüv Küni, Kazak takviminde henüz belirtilmese de bayram devletin başkentinde kutlanarak bir bakıma resmî statü kazanmıştır. Makalede öncelikle Körisüv Küni'nin tarihi, kutlanması, bu bayramda yapılan ritüeller üzerinde durulacaktır. Geçmişte ve günümüzde Körisüv Küni'nin durumu ortaya konulacaktır. Körisüv Küni'nin yerel bir gelenek iken son yıllarda genelleşerek ülke çapında kutlanan bir bayrama dönüş serüveni dile getirilecektir. Bayramın yerelden genele dönüşünün neden ve nasıl değiştiğine odaklanılacaktır. Ayrıca Kazakistan'ın farklı bölgelerinde yaşamakta olan kaynak kişilerin görüşleri doğrultusunda Körisüv Küni'nin Kazak insanının zihninde günümüzde ne ifade ettiği, nasıl algılandığı, halk nezdinde gerçekten yerel bir gelenekken genel bir geleneğe dönüşüp dönüşmediği, Körisüv Küni geleneğinin icat edilen bir gelenek mi yoksa yerel bir gelenekken ulusal ölçekte yaygınlaşan bir gelenek mi olduğu sorularına yanıtlar aranacaktır.

Körisüv Küni'nin yaygınlığı ve bölgelere göre kutlanma durumunu gözlemlemek amacıyla Kazakistan'ın farklı bölgelerinde yaşayan yirmi kaynak kişinin görüşlerinden faydalanılmıştır. Anket görüşmesi yapılan lise, üniversite, yüksek lisans ve doktora öğrencisi olan kaynak kişiler Kazakistan'ın bütününü yansıtacak şekilde farklı şehirlerden seçilmiştir. Bu şehirler içinde Güney Kazakistan bölgesinde bulunan Türkistan, Kentav, Taraz, Kızılorda, Çimkent, Sarıağaç gibi şehirler vardır. Bunun yanı sıra Körisüv Küni'nin günümüzde canlı olarak yaşadığı Batı Kazakistan bölgesinde yer alan Aktöbe, Aktav ve Oral şehirlerinde yaşayan kaynak kişiler de mevcuttur. Ayrıca Kazakistan'ın kültür başkentliğini yapmaya devam eden Almatı ve Kazakistan'ın devlet merkezi başkent Nur-Sultan (Astana) gibi daha kozmopolit şehirlerde yaşamakta olan kaynak kişilerle de görüşme yapılmıştır. Körisüv Küni, günümüzde Kazakistan'ın batı bölgelerinde yaygın bir şekilde kutlandığı için bu bölgedeki Aktöbe, Aktav ve Oral şehirlerinden sadece üç kaynak kişi ile görüşülmüştür. Körisüv Küni'nin diğer bölgelerde bilinirlik durumunu ölçmek ve bu geleneğin son yıllarda ulusallaşma sürecini gözlemlemek için kaynak kişilerin büyük bir bölümü (on üç kişi) Körisüv Küni'nin pek bilinmediği Güney Kazakistan şehirlerinde yaşayanlardan seçilmiştir. Eski başkent Almatı ve şimdiki başkent Nur-Sultan şehirlerinden de ikişer kişi ile görüşme yapılmıştır. Ayrıca sosyal medya kullanıcılarının konuyla ilgili forumlardaki yorumlarından da faydalanılmıştır.

Kazaklarda Amal Merekesi- Körisüv Küni Geleneği

Kazak halkı Nevruz Bayramı'nı 14 Mart'tan itibaren kutlamaya başlar. Nevruz'un 14 Mart'tan itibaren kutlanmasının sebebi, bu tarihle birlikte ilkbaharın gelmesi, sıcak yerlere göç etmiş göçmen kuşların dönmeye ve tabiatın canlanmaya başlaması, kışın bitmesi, havanın yavaş yavaş ısınmasından dolayıdır. Bu günün konargöçer kültürde çok önemli bir yeri vardır. Çünkü eski zamanlarda doğayla içe içe yaşayan Kazak halkı, soğuk kış mevsiminde, çetin doğa koşullarında birbirlerinden ha-

ber alamaz. Ancak baharın gelmesiyle bu durum değişir. Doğanın canlanmaya başlamasıyla Kazak halkının da birbirleriyle ilişkilerinin canlandığı görülür.

Yıldırım-Egamberdiyev'e göre, Mart'ın başı itibariyle soğuk kış boyunca birbirini görmeyen Kazak insanının yakınlarındaki eş dost, akrabayı görmeye gitmesi, birbirinden haberdar olması, bu bayramın mahiyetini oluşturmaktadır. Kıştan sağ salim bahara çıkmış insanların birbirini görmesi, birbirine kavuşması, selamlaşmaları, birbirlerinin hal hatırını sormaları bu bayramın temelinde yatan ve bayramın "Körisüv Küni" adını almasını sağlayan unsurlardır. 14 Mart Körisüv Küni konargöçer yaşayan halk için yeni ve taze bir yılın başlamış olmasını temsil eder (2019: 92).

Amal Merekesi/Körisüv Küni Neden 14 Martta Kutlanır?

Körisüv Küni geleneğinin nasıl ortaya çıktığı konusunda günümüzde güvenilir bilgiler mevcut değildir. Bayram'ın 14 Mart'ta kutlanışıyla ilgili de kesin kaynaklar bulunmamaktadır. Ancak eski devirlerde yılbaşı, yani mart ayının birinci günü olarak hesap edilen bu bayram Rusya'nın Jülyen takviminden Gregoryen takvimine geçişinde ortaya çıkan 13 günlük farkla açıklanmaktadır (Janat 2016: 14 Navrız).

Tarihte Rusya'nın eski takvimini Rus Çarı I. Petro değiştirmiştir. Çar'ın fermanı doğrultusunda Rusların hesabına göre "Dünya yaratıldığından beri geçen süre olarak sayılan 7208 yılı, bu fermanla birlikte "İsa doğduğundan beri geçen süre 1699 yıl" olarak kabul edilmiştir. Böylece 1 Ocak 1700'de Yeni Yıl'ı Ruslar da o dönemdeki bütün Avrupalılar ile birlikte kutlamaya başlamıştır, fakat daha sonra Avrupalılar Gregoryen takvimine geçtiğinde, Rusya 13 günlük farkı olan eski takvimde kalmaya devam etmiştir. Uluslararası arenada büyük sıkıntılar doğuran bu sorunu düzelten ise Sovyet lideri Lenin olmuştur. 21 Ocak 1918'de imzalanan "Rusya Cumhuriyetinde Batı Avrupa Takviminin Kullanılmasına Dair" adlı kanuna uygun olarak 31 Ocak 1918'den sonra gelen gün 1 Şubat değil, 14 Şubat olarak hesaplanmıştır. Sovyetler Birliği zamanında düzenli olarak kutlanan "Sosyalist Ekim Devrimi'nin (eskiye göre 25 Ekim'e denk gelen) 7 Kasım'da kutlanmasının sebebi de budur. Kazakistan'ın Batı bölgelerinde mart ayının ilk gününün, yılbaşı olarak 14 Mart kabul edilmesinin Jülyen takvimi ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir (Kuttımratulı 2007: 9).

Kazakların halk takvimine göre yıl 1 Ocak'ta da 22 Mart'ta da başlamaz. Kazakların halk takvimine göre yıl 14 Mart'ta başlar. Bu sebeple bu tarihte Kazaklar birbirleriyle kavuşma töreni yapıp görüşür. 14 Mart, baharın ilk günü ve yeni yılın ilk mevsiminin başlangıcı sayılır. Bu sebeple eski yılı uğurlama 13 Mart tarihine denk gelir. 14 Mart'ta yeni yıl başlar, 22 Mart'ta gece ile gündüz eşitlenir. İki önemli tarih bu şekilde üst üste denk gelmiştir. Kazak halkı bu iki günü birbirine ekleyerek baharın gelişini 14 Mart'tan itibaren kutlamaya başlar. Kazak halkının çok eski devirlerde de baharın gelişini kutlamaları yalnızca bir gün ile sınırlı olmamıştır. Kazak halkının 14 Mart'ta başlayan kutlamalarının bir ay boyunca sürdüğü bilinmektedir (Ergali 2014: 14 Navrız).

Amal Merekesi/Körisüv Küni'nin Kutlanışı

Körisüv Küni'nde Kazak halkı kıştan sağ salim çıktığına sevinir. Bu günü bir bayram olarak kutlar. Halk birbiriyle görüşüp kucaklaşır (Janat 2016: 14 Navrız). Köylerde yaşayanlar erkenden uyanır, tan yerinin ağarmasıyla birlikte büyükleri ziyaret eder, onlarla selamlaşır, onların hâlini hatırını sorar. Komşular birbirine "Yaşın kutlu olsun!" (Jasın kuttı bolsın!), "Yaşına yaş eklensin, ömrün uzun olsun!"

(Jasına jas kosılıp, gumırın uzak bolgay!) gibi güzel dileklerde bulunur. Körisüv Küni'nde geçmişteki kırgınlık ve küskünlükler unutulur, küsler barışır. Akrabalar, komşular birbirlerini yemeğe davet eder, sofra başında herkes birbirlerinin ailelerine, akrabalarına, sağlık sıhhat ve esenlikler diler (Kuttımratulı 2007: 1).

Körisüv Küni'nde yani görüşme, kavuşma gününde yaşı küçüklerin, büyüklerin evlerine ziyarete gitmesi gereklidir. Halk arasında mutlaka en az üç eve ziyarete gidilmesinin gerekli olduğu inancı vardır. İlk olarak yakın komşulardan ziyarete başlamak uygun görülür. Ziyaret esnasında bir taraf "Bir jasınmen!, Jasın kuttı bolsın!, Jasın kayırlı bolsın!" (Yaşın kutlu olsun/Hayırlı olsun!) derken, karşı taraf da bu sözlere "Bir jaska eseyuinmen! Kıstan aman-esen jetüinmen!" (Bir yaş daha alman kutlu olsun! Kıştan sağ salim çıkman hayırlı uğurlu olsun!) diyerek cevap verir. Halk bu bayramda evini, bahçesini temizler, yaşadığı çevreyi düzenler, güzelleştirir. 14 Mart günü tan ağardıktan sonra hiç kimse tekrar uyumaz. Özellikle de yaşlıların yaşadığı evlerde bayram erken başlar. Evlerdeki ihtiyarlar erkenden uyanıp kendilerine Körisüv için gelecek kişileri heyecanla bekler (Käkişev 2018: Astana Aqshamy, 22 Nawrız).

Tan yerinin ağarmasıyla bayramı sabırsızlıkla bekleyen her aile dastarhanını[2] Kazak halkının millî yemekleri ile donatır. Bunlar arasında kurt[3], tereyağ, ağız gibi yiyecekler vardır. Navrız köje[4] mutlaka hazırlanır. Özellikle Kazak millî yiyecekleri bavırsak[5] ve jeti şelpek[6] pişirilir. Masanın üstü tatlı ve şekerlemeler ile süslenir (Janat 2016: 14 Navrız; Käkişev 2018: Astana Aqshamy, 22 Nawrız).

Körisüv Küni'ni çocukluğunda kutlayan Kazbek Kuttımratulı hatıralarında bayramı nasıl kutladıkları hakkında bilgiler vermektedir. Babası köyünde saygın bir kişi olduğu için Körisüv Küni ailede sabahın erken saatlerinden itibaren başlar. Anne gece yarısı uyanıp sabaha kadar gelen konuklarına ikram etmek için tabak tabak bavırsak pişirir. Dastarhan çeşit çeşit yiyecek ve şekerlemeler ile donatılır. Bu güne özel pişirilen jeti şelpek masanın ortasında yerini alır. Kuttımratulı'nın anne ve babası Körisüv ziyaretine ilk gelecek kişiyi merak ve heyecan ile bekler. Bir önceki yıldaki ve daha önceki yıllardaki Körisüv Küni hatırlanır. "Jıl jaksılıgımen kelgey/Yıl güzelliğiyle gelsin!" dileğinde bulunulur. Sadece büyükler değil, bu bayramda çocuklar da bayramı heyecanla karşılar. Kuttımratulı, çocukluğunda Körisüv ziyaretine gelenlere koşarak onlarla görüşüp duasını almak, ceplerini şekerle doldurmak için yarıştığını da anlatmaktadır. Kuttımratulı, çocukluğunda bu bayramın çocuklar arasında bir üstünlük yarışına vesile olduğunu dile getirmektedir. Onun hatıralarında ifade ettiği gibi, en güzel giyinen, en çok şekeri olan çocuk arkadaşları arasında gururlanır, onların içinde üstün görülür. Büyükler de erken uyanan ve hemen büyükleriyle görüşen çocuklara ayrıca sevgi gösterirler ve onları takdir ederler (Kuttımratulı 2007: 1)

Kazbek Kuttımratulı çocukluğunda evdeki kutlamaların yanı sıra Almatı'da üniversitedeki öğrencilik yıllarında Körisüv Küni'nin nasıl kutlandığına dair bilgiler de veriyor. Almatı'da okuyan Batı Kazakistanlı gençlerin yalnızca kendilerinde var olan bu gelenekle gururlanması, diğer Kazakların da kendilerinde var olmayan bu geleneğe imrenerek ve birazcık da kıskanarak bakmaları dikkat çekmektedir:

Memleketimizden uzakta, güneyin başkentinde yaşadığımız zamanlarda genellikle Batı bölgelerinden gelenler, Orallı, Atıravlı, Mangıstavlı, Aktöbeli arkadaşlar birbirimizi bir evin, bir avulun çocuklarıymışız gibi yakın görürdük. Yukarıda adı anılanlara Özbekistanlılar da katılırdı. Bizi, özellikle, bir araya getiren,

diğerlerinin imrenerek ve kıskanarak baktıkları gelenek, işte bu Körisüv geleneğimizdi. ….

Bayramı böyle kutlayan Batı'dan gelen gençlere bütün Almatı imrenerek bakardı. Bu, bütün Orta Asya'nın Nevruz olarak adlandırdığı, gece ile gündüzün eşitlendiği zamandan tamamen farklı, başka bir bayramdı. (Kuttımratulı 2007: 1)

La Liga adlı sosyal medya kullanıcısı Körisüv Küni ile ilgili bir forumda Kuttımratulı'nın bu görüşünü doğrular şekilde "Bu bayram neden güneyde yok. Batı Kazakistanlı dostlar bayramınız kutlu olsun!" diyerek Körisüv Küni geleneğinin kendilerinde var olmamasından dolayı hayıflanmaktadır (https://massaget.kz/arnayyi_jobalar/22-nauriz/9050).

Körisüv Küni'ne hiç kimse özellikle çağrılmaz, davet edilmez. Halk o gün kendiliğinden Körisüv ziyaretlerinde bulunur. Diğer özel günlerde olduğu gibi yiyeceklerle donatılan Kazak dastarhanı, Körisüv Küni'nde gün boyu toplanmaz. Türkiye'de dinî bayramlarda olduğu gibi, Körisüv ziyaretinde bulunanlar girdikleri evlerin dastarhanından mutlaka tadar.

Kişilerin öğleye kadar Körisüv ziyaretlerini mutlaka tamamlamış olması gerekir. Bu sebeple bayramın öğleye kadar kutlanması gerektiği hissi yaşanır. Ama yine de gecikenler olursa akşama kadar da Körisüv ziyaretleri yapılabilir (Janat 2016: 14 Navrız).

Herkes bu güne özel yeni ve temiz giysiler giyer. Küs ve kırgın olanlar bütün kırgınlıkları unutup bugün barışırlar. Görüşmek için gelen kişiyi güler yüzle karşılayıp dastarhana çağırmak şarttır. Borç alanlar borçlarını bu gün ödemeye gayret eder. Körisüv geleneğine göre, erkekler yalnızca kucaklaşır (tös tüyistirüv, tös kağıstıruv), kadınlarsa kucaklaşıp öpüşür. Sadece gelinlerin kaynata ve kayınlarıyla sarılması uygun değildir. Körisüv Küni'nde kimsenin kimseyi kırmaması ve hiç kimseye kırılmaması gerekir. Bu günde ziyarete gelmeyen yaşı küçük akraba ve komşuya yaşı büyükler "Görüşmeye gelmedi." diye sitemde bulunur, kırılır. Körisüv için gelmeyen kişilere "Bizimle bir girip görüşmedi." diye sitemde bulunanlar haklı görülür. Bu sebeple herkesin Körisüv Küni'nde mümkün oldukça köydeki herkesi ziyaret etmesi gereklidir (Käkişev 2018: Astana Aqshamy, 22 Nawrız).

Bolluk, bereket ve birliğin bayramı olan Körisüv Küni'nde şarkılar türküler söylenir, saçı saçılır. Çeşitli oyunlar oynanır; tiyatro sahnelenir, bilek güreşi, atışma vb. yarışlar yapılır; kazananlar ödüllendirilir (Käkişev 2018: Astana Aqshamy, 22 Nawrız).

Her bayramda olduğu gibi bu bayramda da çocuklar çok önemsenir. Onların gönüllerinin hoş edilmesine gayret gösterilir. Küçük çocuklar ev ev dolaşarak büyüklerinin bayramını kutlar. Çocuklar ev ziyaretinde bulunacağı zaman anneleri onların eline birer boş torba verir. Çocuk ziyarete gittiği evin dastarhanından tadar, bavırsak ve şekerlemelerden de torbasına doldurur. Bu gelenek de çocuklar yıl boyunca karınları tok gezsin, sofralar herkese açık olsun, dostluk akrabalık ilişkileri bozulmasın düşüncesinden doğmuştur (Janat 2016: 14 Navrız).

Körisüv, sadece kişilerin birbirleriyle selamlaşıp hâl hatır sordukları, birbirlerine güzel dileklerde bulundukları sıradan bir bayram değildir, geleneği olan önemli bir kutlamadır. Sadece bir gün ile geçiştirilmez. Çünkü "Körisüv" geleneği bir gün ile sınırlı değildir, yıl boyu devam eder. Herhangi bir sebeple 14 Mart'ta olmayan, başka memlekette olan kişilerin de köyüne döner dönmez yaşlılar ile görüşmesi ve selam vererek hâl hatır sorması gereklidir (Kuttımratulı 2007: 9).

Neşe, kıvanç içinde, hayır dua ve bolluk bereketle 14 Mart'ta Körisüv'ü kutlayan Kazak halkı, bu coşkusunu hiç kaybetmeden hemen akabinde yeni yılı, 22 Mart'ı karşılar. Böylece 14 Mart'ta başlayan kutlamalar Nevruz Bayramıyla devam ederek ay sonuna kadar sürer (https://massaget.kz/arnayyi_jobalar/22-nauriz/9050).

Yerelden Ulusala Amal Merekesi/Körisüv Küni

Körisüv Bayramı son yıllarda ses getiren etkinliklerle kutlanmaya başlanmıştır. Kazakistan'da bu bayram yerel yönetimler ve yerel idarecilerin öncülüğünde, her geçen gün biraz daha popülerleşmektedir. Oral Şehir Kültür Merkezi 2017'de ilk defa Körisüv Küni için kutlama programı hazırlamıştır. Kutlama programı kapsamında "Dina Küyşi" adlı sokağa özel bir sahne kurulup şarkı, türkü, sahne sanatları sunulmuştur. Kültür Merkezinin Müdürü Sayran Düysentegi "Halkımıza bu bayramın anlam ve önemini anlatıp büyüklerin hayır duasını alacağız." açıklamasında bulunmuştur. Ayrıca programda, ülke tarihine uygun olarak Kazak halkının geçmişine dair hikâyeler (şecere) anlatılmıştır. Konuyla ilgili terme[7], küy[8], kahramanlık destanlarından (batırlar jırı) örnekler sunulmuştur (Kuttımratulı 2007: 9).

Kazakistan'ın batı bölgelerinde yaşayanların heyecanla beklediği büyük bir bayram olan Körisüv Küni 2018'de ise ilk defa Kazakistan Cumhuriyeti'nin başkenti Astana'da kutlanmıştır. Mangıstav eyaletinden Astana'ya okumak için gelen gençlerin öncülüğünde, Astana'da okuyan diğer bölgelerden gelen öğrencilerin de katılımıyla bu bayram ilk kez Cumhuriyet çapında kutlanmıştır (Käkişev 2018: Astana Aqshamy, 22 Nawrız).

Bereket ve birliğin başlangıcı, yani yeni yılın başlangıcı sayılan Körisüv kutlamasında (2018) Kazak halkının ileri gelenleri, yazarlar, bilim adamları Kazak halkının millî yemekleriyle donatılmış dastarhan başında biraraya gelmiştir. Burada bütün konuklar kapıdan içeri girer girmez "Yeni yaşınız kutlu olsun!" dileğiyle birbirlerinin bayramını kutlamışlardır. Kutlamaya katılan ve söz alan konuklar, Körisüv Küni'nden itibaren başlayan Nevruz Bayramı'nın önemine değinip millî ruh ve millî karakterin geliştirilmesi noktasında bu bayramların önemine vurgu yapmıştır. Kutlamaya katılan Kazak ileri gelenleri, eskiyi yeniden canlandırarak, halkın hafızasında unutulan bu bayramın sadece batı bölgelerinde değil, başkentin merkezinde geniş çaplı törenlerle kutlanmasından memnuniyetlerini ifade etmişler ve yerel olan bu bayramı devletin merkezi Astana'da kutlayarak Kazak halkının millî kimliğinin canlandırılmasına katkıda bulunanlara teşekkür edip genç nesle aydınlık bir gelecek temennisinde bulunmuşlardır (Käkişev 2018: Astana Aqshamy, 22 Nawrız).

Kurucu Devlet başkanı Nursultan Nazarbayev'in millî unsurların öne çıkarılması gerekliliğini içeren "Ulu Bozkırın Yedi Yönü" adlı bildirgesine bağlı olarak 14 Mart 2019'da Atırav'da "Körisüv Fest" adlı uluslararası bir festival gerçekleştirilmiştir. Atırav Belediye Başkanı Nurlan Nogayev kutlama mesajında şunları dile getirmiştir:

"Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev tarihini bilen, tarihine değer veren, tarihiyle övünen halkın geleceği parlaktır demektedir. Bu noktalar "Manevi Yenilenme" ve "Ulu Bozkırın Yedi Yönü" bildirgelerinde dile getirilmiştir. Devlet Başkanı hepimizi bu işe destek vermeye çağırmıştır. Bu günkü kutlama da bu amaçla düzenlenmiştir." (https://webpress.kz/ru/news/kulutura/atiraudagi__korisu_kuni)

14 Mart 2019'da bir diğer uluslararası Körisüv Küni kutlaması Mangıstav'ın en yüksek noktası olan Otpan Dağı'nda

gerçekleştirilmiştir. Bu kutlama da "Ulu Bozkırın Yedi Yönü" adlı bildirge kapsamında gerçekleştirilmiştir. Kutlamalara Rusya, Özbekistan, Kırgızistan ve Türkiye'den temsilciler katılmıştır. Bu kutlamalara katılan Nogay asıllı dombıra sanatçısı Arslanbek Sultanbekov Körisüv Küni'ni bütün Türk halklarının ortak bayramı olarak nitelendirmiş ve bayramda Kazak halkına özgü millî unsurları görmekten mutlu olduğunu dile getirmiştir (https://24.kz/kz/zha-aly-tar/o-am/item/302335-amal-merekesin-tojlau-a-a-taudan-otpan-tau-a-300-atty-keruen-k-shiattandy).

Körisüv Küni sadece ailelerin evlerde kutladığı bir gelenek değildir. Körisüv Küni'nde öğretmenler ve öğrenciler de okulda kutlama yaparlar. Evlerinden getirdikleri bavırsak ve şekerlemelerle ikramlarda bulunurlar (https://massaget.kz/arnayyi_jobalar/22-nauriz/9050 2013 Navrız). Okullardaki öğrenci ve öğretmenler birbirlerinin bayramını kutlayarak birbirlerine güzel dileklerde bulunurlar. Bu açıdan okulda öğretmenler nezaretinde kutlanan Körisüv Küni Türkiye'deki Yerli Malı Haftası'nı da anımsatmaktadır. Körisüv Küni'nde okullarda öğretmenler ve öğrenciler Kazak halkının millî yemeklerini getirerek sofralar kurarak kutlama yapmaktadır. Türkiye'de yerli malı haftasında da benzer şekilde okullarda sofraların kurulması, yerli ürünlerin ikramı söz konusudur.

Amal Merekesi/Körisüv Küni İcat mı Edildi Yoksa Yeniden Canlandırıldı mı?

Körisüv Küni, daha çok Kazakistan'ın batı bölgelerinde yaşayanlar tarafından kutlanmaktadır. Bu yönüyle yerel bir bayram özelliği taşımaktadır. Ancak bu konuda kesin bir uzlaşma yoktur. Çünkü geçmişte bu bayramın genel bir bayram olduğu ancak zaman içinde, özellikle de Sovyetler Birliği döneminde Kazak halkının pek çok millî unsurunun yasaklanması sonucunda bu bayramın da yaygınlığını yitirdiği düşünülmektedir. Bu süreç sonucunda sadece Körisüv Küni'nin batı bölgelerinde varlığını korurken, diğer bölgelerde unutulduğu görüşü mevcuttur. Geçmişte Sovyet otoritesi ile halkın geleneklerinin uyumsuzluğu sonucunda hızla bu geleneğin uygulanamaz hâle geldiği varsayılmaktadır. Bu durumda bayramın dar bir alanda varlığını koruyarak genelden yerele evrilmiş olduğu kabul edilebilir. Bir diğer varsayıma göre ise eski gelenekler yerine getirilmediği veya uyarlanamadığı için Körisüv Küni geleneğine ihtiyaç doğmuş olabilir (Hobsbawm 2006: 6-7). Toplumun tamamını kapsayıcı millî bir bayram olan Nevruz Bayramı'nın Sovyet devrinde açık açık kutlanamaması, yerel ölçekte Nevruz'un yerine geçen Körisüv Küni geleneğinin icadına neden olduğu söylenebilir. Bu iki varsayımın birincisinde Körisüv Küni'nin unutulmuşken yeniden canlandırılan bir gelenek olduğunu, ikincisinde ise Nevruz geleneğine dayandırılarak icat edilmiş bir gelenek olduğunu söylemek mümkündür.

Körisüv Küni'nin eskiden beri kutlanan bir gelenek olduğunu savunanlar çoktur. Ancak Kazak kültüründe böyle bir günün hiç var olmadığı görüşünde olanlar da vardır. Bu görüşte olanlar aslında "Körisüv" ve "Amal" adlandırmalarının Nevruz ile aynı şey olduğunu düşünmektedirler. Bu görüşe göre, Nevruz eski zamanlarda mart ayının ilk gününden başlayarak Kazakistan'ın batı bölgeleriyle birlikte, Sır bölgesinin tamamında, Kostanay ve Torgay civarında, Rusya'daki Astrahan, Sarıtav, Samar, Orınbor şehirlerinde kutlanmaktaydı. Fakat o zamanlar bu kutlamalar "Amal" ve "Körisüv" adıyla anılmıyordu. Bu kutlamaların hepsine "Nevruz" deniliyordu. Bu kutlamalara "Amal" adının verilmesi Sovyetler Birliğinin son dönemle-

rinde 1988'den itibaren Nevruz Bayramı'nın 21-22 Mart tarihlerinde resmîleştirilmesinden itibaren olmuştur. Halkın kendi takviminde yılbaşı olan 14 Mart tarihini muhafaza etmek için bu günü "Amal" olarak adlandırıp kutlamaya başladığı düşünülmektedir. 13 Mart ile birlikte, eski yılın 90 günlük kış mevsimi bitmektedir. Astronomi bilimi açısından bakıldığında da Güneş yılının Amal[9] (Hamal) ayına dönüşü bu tarihtir. Buzların eriyip baharın gelişi bu tarihle ilişkilidir (Ergali 2014: 14 Navrız). Güneş takvimine göre gece ile gündüzün eşitlendiği Amal ayının başlangıcına denk gelen 14 Mart'ı Kazak halkı kendi kültürü ile sentezleyerek baharın başlangıcını simgeleyen Körisüv Küni geleneğine dönüştürmüştür.

Batı Kazakistan'daki şehirlerde yaşayan K.K.19, K.K.9, K.K.5 Körisüv Küni'ni çocukluklarından itibaren kutlamaktadırlar. Bu üç kaynak kişi için Körisüv Küni oldukça bilinen bir bayramdır. Mesela Oral'da yaşamakta olan K.K.19, Körisüv Küni'ni "Kıştan sağ salim çıkarak yeni bir yıla yeni umutlar ile adım atmak" olarak tanımlamaktadır. Aktav'da ikamet eden K.K.9 ise bu geleneğin kendisi için "Kazak milletinin birliğini ve büyüklere saygıyı" ifade ettiğini söylemiştir. Aktöbe'de yaşayan K.K.5 için ise bu gelenek "akrabalık bağlarını güçlendiren bir gelenek ve millî bir miras" olarak tanımlanmıştır.

Astana'da yaşayan kaynak kişiler Astana'da bu bayramı hiç kutlamamışlardır. K.K.10 Körisüv Küni hakkında genel bilgileri bilmesine rağmen kendi şehri Astana'da bu bayramın kutlanmadığını belirtmiştir. Astana'da Körisüv Küni kutlamasına hiç katılmayan K.K.10, 2019'da Batı Kazakistan'da Aktöbe şehrindeki kutlamalara katılmıştır. Dolayısıyla K.K.10, bu bayramda Kazak millî yemeklerinin pişirildiğini, millî kıyafetlerin giyildiğini, akraba ve komşuların ziyaret edildiğini gözlemlemiştir. Ayrıca K.K.10, Nevruz'un özel yemeği olan navrız köjenin de 14 Mart'tan itibaren pişirilmeye başladığı bilgisini vermiştir. Astana'da yaşayan K.K.17 de bu bayrama dair bilgisi olmasına rağmen kendisi Astana'da bu bayramı hiç kutlamamıştır.

Almatı'da ikamet eden K.K.6, Almatı'da bu geleneğin var olduğunu ancak çok yaygın olmadığını belirtmiştir. K.K.6 bu geleneğe dair düşüncelerini şu şekilde ortaya koymuştur: "Körisüv Küni'nde halk birbirine iyilik ve huzur, uzun ömür diler. Geçmişte yaşanan kırgınlıkların affı dilenip dostluğun, kardeşliğin, insani ilişkilerin pekiştirilmesine gayret edilir. Bununla birlikte 14 Mart'ta kutlanan Amal Küni'nde insanlar kıştan sağ salim çıktıkları için Yaradan'a şükrederler." K.K.6'nın bu ifadesinden kıştan sağ salim çıkmayı nasip ettiği için Tanrı'ya olan şükran duygusu dikkat çekmektedir. Dolayısıyla Körisüv Küni'ne dinî bir rol de yüklenmiştir. K.K.6 da kendi şehrinde çok yaygın olmamasına rağmen K.K.19 gibi bu bayramın Kazakistan'da giderek yaygınlaşmaya başladığı bilgisini vermiştir. K.K.6 "Amal Merekesi'ni kutlama geleneğini Kazakistan'ın Batı bölgelerinde yaşayan halkın bu güne kadar taşıdığını düşünmekteyim. Bu gelenek günümüzde Kazak halkı arasında yaygınlaşmaya başladı, ancak henüz yeterli derecede millî bir geleneğe dönüştüğü de söylenemez. Kazakistan'ın Batı bölgelerindeki halk kendilerinde yaygın olan bu bayramın diğer şehirlerde kutlanmasını öğütlüyorlar." şeklinde ifade etmiştir. Onun bu ifadesinden hareketle Körisüv Küni'nin son dönemlerde halk arasında yaygınlaştığı, ancak henüz bütün Kazakistan'a mal olan millî bir geleneğe dönüşmediği anlaşılmaktadır. Ardak Kultay adlı sosyal medya kullanıcısı da Körisüv Küni hakkındaki bir forumda

"Güney bölgelerinde Körisüv sevinçle karşılanan bir gelenek değil. Eğer iyi yönlerimizi öne çıkarmak istiyorsak Körisüv Küni'ni yüceltmemiz doğru olur." şeklinde sadece Batı Kazakistan'da yaşayan bu geleneğin genelleştirilmesini desteklemiştir (https://massaget.kz/arnayyi_jobalar/22-nauriz/9050). Yine K.K.6'nın dikkat çektiği bir nokta, Batı Kazakistan halkının kendilerinin yaygın olarak kutladığı bu bayramı diğer bölgelerin de kutlamasını teşvik ettiğidir. Gerçekten de K.K.6'nın ifade ettiği gibi son yıllarda Batı Kazakistan şehirlerindeki yerel yönetimler Körisüv Küni'ni büyük törenlerle kutlamakta, bayram kapsamında geniş katılımlı etkinlikler hazırlamakta, ses getiren faaliyetler düzenleyerek Körisüv Küni'nin popüler bir gelenek hâline dönüşmesinde aktif bir rol üstlenmektedir. Burada Körisüv Küni'nin Batı bölgelerindeki yerel yönetimlerin öne çıkmak amacıyla kullandığı bir araç olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Körisüv Küni etkinlikleri bulundukları bölgenin kalkınmasında da rol oynamaktadır. Körisüv Küni kutlamaları yerel yönetimler tarafından bu sebeple canlandırılmaktadır.

Körisüv Küni Almatı'da kendiliğinden kutlanan bir bayram olmasa da batı bölgelerinden gelerek Almatı'da ikamet etmekte olanlar tarafından kutlanmaktadır. K.K.4, Almatı şehrinde Batı bölgelerinden gelenlerin öncülüğünde bu bayramın kutlandığını dile getirmektedir. K.K.4 SSCB döneminde Amal Merekesi gibi millî bayramların çoğunun unutulmuş olduğunu ve günümüzde Amal Merekesi'nin yeniden canlandırılmaya başladığını belirtmiştir. K.K.4'ün bu görüşüne göre Amal Merekesi geçmişte Kazakistan'ın genelinde kutlanan bir bayramken, Sovyet döneminde Kazak halkına uygulanan kültürel asimilasyon nedeniyle unutulmuştur. Unutulan bu bayram günümüzde ise yeniden canlandırılmaktadır. K.K.4 yüksek lisanstayken okuduğu bölümde Amal Merekesi'ni kutladığını da belirtmiştir. Okulunda gerçekleşen bu kutlamanın içeriğini şu şekilde anlatmıştır: "Büyük bir sofra hazırlanmıştı, hocalarımız, değerli misafirlerimiz, öğrenciler hepimiz birbirimize selam vererek kucaklaştık. 'Yeni yaşın kutlu olsun!' diyerek birbirimizi kutladık. Büyükler bize Amal Merekesi'nden bahsettiler. Gençlere öğütler verdiler." K.K.4 bayramın günümüzde devlet eliyle kutlanmaya başladığına da vurgu yapmıştır. K.K.4, Kültür Bakanlığı tarafından bu bayramın unutulmaması için çaba gösterildiğini belirtmektedir. Bu kapsamda bayramın yaygınlaştırılması için çeşitli faaliyetlerin yürütüldüğünü de dile getiriyor. K.K.4'ün bu ifadesinden Körisüv Küni'nin Kazakistan'da devlet eliyle canlandırılmaya başladığı görülmektedir.

Güney Kazakistan bölgesinin farklı şehirlerinde yaşayan on üç kaynak kişiden yalnızca ikisi (K.K.11, K.K.12) kendi yaşadıkları şehirde bu bayramın kutlandığını ifade etmiştir. Bunlardan sadece K.K.11 kendi şehri Çimkent'te kutlandığını ve kendisinin de katıldığını söylemiştir. Güney Kazakistan'da yaşayan kaynak kişilerden on biri bu bayramın kendi memleketlerinde kutlanmadığını ve kendilerinin de bu bayram kutlamasına hiç şahit olmadıklarını dile getirmiştir. Buna rağmen Güney Kazakistan'da yaşayan bütün kaynak kişiler Körisüv Küni'ne dair genel bilgiye sahiptir. Güney Kazakistanlı kaynak kişiler bayramı sadece Batı Kazakistan'da yaşayan bir gelenek olarak nitelendirmişlerdir.

Türkistan şehrinde yaşayan K.K.13 Körisüv Küni'ni bahar mevsiminin ve Nevruz kutlamalarının başlangıcı, yani bir bakıma Nevruz'u karşılama geleneği olarak niteler: "Benim bildiğim kadarıyla, eskiden göçebe hayat yaşanan Kazak topraklarında kış altı ay sürer, uzundur. Böyle

durumlarda mal ve can kaybına uğrayan halk, uzun kışı atlatarak baharın başlangıcında birbirlerine iyi dileklerde bulunur, ev ev dolaşıp komşu köyleri ziyaret ederek selamlaşır. Ayrıca bu günde tüm küskünlüklerin unutulup hataların affedilmesi gelenektendir. 'Körisüv' veya diğer adıyla 'Amal Merekesi', bahar mevsiminin ve Nevruz kutlamalarının başlangıcını ifade eder."

Yine Türkistan şehrinden K.K.2 eskiden Kazak gelenekleri arasında Körisüv Künü'nün olduğunu ve 2018'den beri bu bayramın yaygın bir şekilde kutlanmaya başladığını dile getirmiştir. Batı Kazakistan'da diğer bölgelere göre daha yaygın kutlandığını da belirtmiştir. Onun görüşüne göre de Körisüv Küni eskiden bütün Kazakistan'ı kapsayan bir gelenekken, zaman içinde diğer bölgelerde unutularak sadece batı bölgelerinde varlığını korumuştur. Kazakistan'ın güneyindeki Çimkent'te ikamet eden K.K.8 ise Körisüv Küni veya Amal Merekesi hakkında daha önce hiçbir şey duymadığını, son birkaç yıldır sosyal medya vasıtasıyla bu günün Kazakistan'ın bazı bölgelerinde, özellikle Batı Kazakistan taraflarında kutlandığını öğrendiğini belirtmektedir.

Sarıağaç şehrinde ikamet etmekte olan K.K.15, 14 Mart'ta kutlanan Körisüv Küni ile ilgili ateş yakma geleneği hakkında bilgi vermektedir: "Kazakistan'ın Batı bölgesinde, özellikle Mangıstav eyaletinde 14 Mart'tan itibaren kutlanır. Mangıstavlı arkadaşıma göre orada Otpan diye bir dağ varmış. Bayram günü oraya gidip ateş yakmak geleneği günümüze kadar varlığını sürdürmekteymiş." K.K.15'in burada bahsettiği ateş yakma ritüeli, Nevruz Bayramı ile benzerlik göstermektedir. Ateş yakma geleneği Nevruz'un da dikkat çeken bir ritüelidir. Nevruz gününde ve akşamında halk yakılan ateş başında toplanarak kötülüklerden arınmak ve talihlerini düzeltmek amacıyla ateş üzerinden atlar. Ayrıca Nevruz ateşi üzerinde demir ısıtıp dövme geleneği de vardır (Gündüz 2007: 61). K.K.15 bayramın içeriğini şu şekilde dile getirmiştir: "Bu bayramda aileler, komşular, arkadaşlar birbirini ziyaret ediyor, 'Bir yaşın kutlu olsun!' diye birbirlerini tebrik ediyorlar, herkes hatta çocuklar da millî kıyafetler giyiyor, yemekler ikram ediliyor. Büyükler de birbirine sarılır, küslükler unutulur, samimi sohbet edilir, her iş tatlıya bağlanır." K.K.15'in verdiği bu bilgilerden hareketle Körisüv Küni vasıtasıyla Kazak halkının millî kültürüne dair unsurların yükseltildiği açıktır. Bu bayramda millî kıyafetlerin giyilmesi, millî yemeklerin yapılması Kazak millî kültürünün yaşatılması ve kuşaktan kuşağa aktarılması açısından önemlidir. Bu açıdan bakıldığında Körisüv Küni'nin günümüzde kuşaklar arasında geleneğin aktarımı bakımından da önemli bir işlev gördüğü anlaşılmaktadır.

Güney Kazakistan bölgesindeki Taraz şehrinde de bu yıl Körisüv Küni etkinlikleri tertiplenmiştir. Burada ikamet etmekte olan K.K.12 Taraz'da bu yıl konser düzenlenerek ve geleneksel yarışmalar tertiplenerek Körisüv Küni'nin kutlandığını belirtmiştir. Kızılorda şehrinde yaşamakta olan K.K.7 ise Nevruz Bayramı ile Körisüv Küni'nin aynı şey olduğunu düşünmektedir. Çünkü ona göre Nevruz bayramında gerçekleştirilen ritüeller ile Körisüv Küni'nde gerçekleştirilen ritüeller birbirinin aynıdır. K.K.7 bu düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir: "Körisüv Küni yeni yılbaşı yani Nevruz bayramı ile bir sayılır diye düşünüyorum. Çünkü bildiğim kadarıyla Nevruz bayramında herkes birbirleriyle kucaklaşır, küs, kırgın kişiler barışırlar ve baharda yeni yılbaşını kutlarlar. Bence bu ikisi aynıdır. Kışın soğuk gününden sağlam çıktık diye de sevinirler. Eskiden böyle yaparlardı. Benim yaşadığım

köyde böyle yaparlar." K.K.7'nin bu düşüncesi Körisüv Küni'nin Nevruz geleneğine dayanarak icat edildiği savını doğrulamaktadır. Çünkü Nevruz Bayramı Kazak halkının takvimine göre bahar başlangıcıdır ve Kazak halkı tarafından büyük bir coşkuyla kutlanır. Nevruz'a erişip o gün Navrız Köje'den tadan kişiler yeni bir yaşa ayak basmış sayılırlar. Nevruz'da küslük ve kırgınlıklar unutulur, geçmişte yaşanan bütün düşmanlıklar geride kalır, genç yaşlı en güzel kıyafetlerini giyer, her ev elinde avucunda ne varsa sofrasını onlarla donatır, konuklarını ağırlar, büyük bir coşkuyla herkes bayram sevincini yaşar. Bir araya geldiklerinde "Yaşınız kutlu olsun, ömrünüz uzun olsun!" derler. Bunun yanı sıra daha pek çok iyi dilekte bulunulur (Nüsipokasulı 2014: 504). Bütün bu Nevruz kutlama ritüeline bakıldığında aslında K.K.7'nin belirttiği gibi Körisüv Küni ile Nevruz'un aynı özellikleri taşıdığı görülmektedir.

Güney bölgesinde yaşayan diğer bütün kaynak kişiler gibi Kızılorda şehrinde yaşayan K.K.7 de Körisüv Küni'nin Kazakistan'ın batı bölgesinde çok yaygın kutlanan bir bayram olduğunu dile getirmiştir. K.K.7'nin aktardığına göre Batı Kazakistan halkı Körisüv Küni ve Nevruz'u iki müstakil bayram olarak büyük bir coşkuyla kutlamaktadır.

İcat edilen her gelenek, mümkün olan her yerde kendisine uygun düşen bir tarihsel geçmişle süreklilik oluşturmaya çalışır (Hobsbawm 2006: 2). Bu bağlamda Körisüv Küni geleneğinin de çok eski zamanlardan beri kutlanan Nevruz Bayramı geleneğine dayandığı görülmektedir. Körisüv Küni, baharın gelişini temsil edişi, kutlamada yapılan ritüeller bakımından Nevruz geleneği ile büyük bir benzerlik göstermektedir. Dolayısıyla Körisüv Küni'nin köklü bir Nevruz geleneği üzerinden icat edildiği düşünülebilir. Aslında eski hayat tarzlarının varlıklarını sürdürdükleri yerde, geleneklerin icat edilmesine de ihya edilmesine de gerek yoktur. Ancak eski usullerin artık ulaşılabilir ya da uygulanabilir olmadığı durumlarda geleneklerin icat edildiği görülür (Hobsbawm 2006: 10). Körisüv Küni'nin icadında da büyük ihtimalle uzun ve köklü geçmişe sahip Nevruz geleneğinin Sovyet devrinde geleneğe uygun bir şekilde kutlanamaması yatmaktadır.

Sonuç

Körisüv Küni, Kazak geleneklerinin bir uygulama alanı, Kazak halkının kültürel zenginliğinin bir göstergesi olduğu için Kazak millî kimliğini güçlendirmede önemli bir işlev görmektedir. Bayram kapsamında bireyler arasında sıkı ilişkiler kurulmakta ve birlik beraberlik duygusu güçlenmektedir. Küsler ve kırgınlar, Körisüv Küni vesilesiyle barışmaktadır. Borçlular bu günde borçlarını ödeyerek borçlarından kurtulmaktadır. Böylece hem borcunu ödeyen hem de parasına kavuşan alacaklı bu bayram vesilesiyle huzur bulmaktadır. Millî yemekler pişirilmekte, millî danslar, millî müzikler icra edilmektedir. Körisüv Küni kapsamında gerçekleştirilen bütün ritüeller Kazak millî kimliğini güçlendirmeye yöneliktir. Bu bakımdan Körisüv Küni devletin ideolojisine, millî kimliği ve millî kültürü yüceltme politikasına hizmet eden bir gelenektir. Dolayısıyla bayram sadece batı bölgelerinde kutlanan bir bayram olmaktan çıkmakta ve giderek ulusal bir bayrama dönüşmektedir. Körisüv Küni, icat edilen bir bayram olsa bile, Hobsbawm'ın geleneğin icadı konusunda ileri sürdüğü gibi (2006: 8) günümüzde Kazakistan'ın ulusal amaçları doğrultusunda kurgulanarak ritüelleştirilip giderek kurumsallaştırılmaktadır. Körisüv Küni, Kazak millî kültürünün ve beraberinde kimliğinin yükselişine bir zemin hazırlaması bakımından değerlendirildiğinde, is-

ter unutulmuş bir geleneğin canlandırılması, isterse olmayan bir geleneğin icat edilmesi söz konusu olsa bile günümüzde Kazak halkı için önemlidir.

Körisüv Küni'eskiden beri var olan bir bayram mı yoksa icat edilen bir bayram mı olduğu noktasında, kaynak kişilerle yapılan görüşme verileri ve eldeki diğer veriler Körisüv Küni'nin Nevruz Bayramı'na dayandırılarak icat edilmiş bir gelenek olduğu izlenimini vermektedir. Bayramın batı bölgelerinde yaygınken diğer bölgelerde özellikle de güney bölgesinde az bilinmesinin nedeni, batı bölgelerinin Rusya ile daha çok temas içinde olmasıdır. Çünkü tarihî süreçte Rus yoğunluğu ve baskısının bu bölgede daha çok hissedildiği, güney bölgesinde ise bu etkinin daha az olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla Sovyet devrinde Nevruz Bayramı'nı açık açık kutlayamayan batı halkının kendi halk takvimine uygun olarak Nevruz'un bütün ritüellerini muhafaza edip, hâkim otoriteyi rahatsız etmeyecek "Körisüv Küni" adlandırmasıyla Nevruz Bayramını kutlaması söz konusudur. Günümüzde de millî kimliği öne çıkaran unsurları içermesi bakımından Körisüv Küni'nin Kazakistan'ın millî bayramları arasına dâhil edilmesi, günden güne güçlenen Kazak millî kimliği açısından faydalı olacaktır.

NOTLAR

1. Nevruz hakkında bkz. Artun 1999; Çay 1988; Kılıç 2000; Korkmaz 2000; Turan 1996; Turan 2000; Şengül 2008; Yıldız 2000; Yıldız 2004.
2. Dastarhan: Sofra.
3. Kurt: Kurutulmuş sert peynir.
4. Navrız köje: İçine yedi çeşit tahıl karıştırılarak yapılan, Türkiye'deki aşureye benzeyen ancak tuzlu olan, Nevruz'a özgü millî Kazak yemeği.
5. Bavırsak: Pişi.
6. Jeti şelpek: Gobit.
7. Terme: Türkü ve şiir karışık söylenen, daha çok dinî-ahlâkî muhtevalı Kazak geleneksel müziği.
8. Küy: Sözsüz olarak Kazak millî çalgısı dombıra eşliğinde icra edilen Kazak ezgisi.
9. Amal (Hamal): Güneş yılının 22 Mart-21 Nisan arasındaki süreye karşılık gelen ilk ayı.

KAYNAK KİŞİLER

K.K.1: Akbota Skenderova, 32 yaşında, Güney Kazakistan'da Kentav'da yaşıyor, doktora öğrencisi.

K.K.2: Alpamys Rakhymzhanov, 35 yaşında, Güney Kazakistan'da Türkistan'da yaşıyor, doktora öğrencisi.

K.K.3: Anuarbek Amanov, 33 yaşında, Güney Kazakistan'da Türkistan'da yaşıyor, doktora öğrencisi.

K.K.4: Araylım Sadykova, 32 yaşında, Almatı'da yaşıyor, yüksek lisans öğrencisi.

K.K.5: Arman Seyitov, 26 yaşında, Batı Kazakistan'da Aktöbe'de yaşıyor, yüksek lisans öğrencisi.

K.K.6: Aynur Ahmetova, 31 yaşında, Almatı'da yaşıyor, doktora öğrencisi.

K.K.7: Banu Nagashbekova, 25 yaşında, Güney Kazakistan'da Kızılorda'da yaşıyor, doktora öğrencisi.

K.K.8: Ercan Argınbay, 28 yaşında, Güney Kazakistan'da Çimkent'te yaşıyor, doktora öğrencisi.

K.K.9: Gaukhar Zhumabay, 18 yaşında, Batı Kazakistan'da Aktav'da yaşıyor, lise mezunu.

K.K. 10: Gulim Koldasbayeva, 30 yaşında, Astana'da yaşıyor, yüksek lisans öğrencisi.

K.K.11: Gulnaz Jarılkasın, 28 yaşında, Güney Kazakistan'da Çimkent'te yaşıyor, yüksek lisans öğrencisi.

K.K.12: Karim Baigutov, 28 yaşında, Güney Kazakistan'da Taraz'da yaşıyor, doktora öğrencisi.

K.K.13: Kundyz Myrzabekkyzy, 37 yaşında, Güney Kazakistan'da Türkistan'da yaşıyor, doktora öğrencisi.

K.K. 14: Meiirbol Mutaliyev, 27 yaşında, Güney Kazakistan'da Çimkent'te yaşıyor, doktora öğrencisi.

K.K.15: Meruyert Satinbekova, 31 yaşında, Güney Kazakistan'da Sarıağaş'ta yaşıyor, doktora öğrencisi.

K.K.16: Nurlan Akhmetov, 34 yaşında, Güney Kazakistan'da Türkistan'da yaşıyor, doktora öğrencisi.

K.K.17: Rıza Isayeve, 19 yaşında, Astana'da yaşıyor, lisans öğrencisi.

K.K.18: Saule Daurenbek, 26 yaşında, Güney Kazakistan'da Çimkent'te yaşıyor, doktora öğrencisi.

K.K.19: Ulbolsyn Mukhambetkali, 26 yaşında, Batı Kazakistan'da Oral'da yaşıyor, doktora öğrencisi.

K.K.20: Zerde Duisembekova, 30 yaşında, Güney Kazakistan'da Türkistan'da yaşıyor, doktora öğrencisi.

KAYNAKÇA

Artun, Erman. "Türk Halk Kültüründe Nevruz. Uluslararası Nevruz Sempozyumu. Karaganda, Kazakistan. 1999. http://turkoloji.cu.edu.tr/html/ea turk_halk_kulturu_nevruz.htm (son erişim tarihi: 20.09.19)

Çay, Abdulhaluk. Türk Ergenekon Bayramı Nevruz. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay: 88, Seri. IV, Sayı: A. 24, 1988.

Ergali, Serik. "Körisüv Küni" Deytin Kazak Etnografiyasında Kün Jok!. 14 Navrız. 2014. https://abai.kz/post/18864 (son erişim tarihi: 04.08.19)

Hobsbawm, Eric. "Gelenekleri İcat Etmek". Geleneğin İcadı. (Derleyenler: Eric Hobsbawm- Terence Ranger), Türkçesi: Mehmet Murat Şahin, s. 1-18, İstanbul: Agora Kitaplığı, 2006.

https://massaget.kz/arnayyi_jobalar/22-nauriz/9050, 2013 Navrız, "14 Navrız- Körisüv Küni" (son erişim 08.09.19).

https://webpress.kz/ru/news/kulutura/atirau-dagi__korisu_kuni, 15 Marta 2019, "Atıravdagı Körisüv Küni- Kuvanışpen Bölisüv Küni" (son erişim 08.09.19)

https://24.kz/kz/zha-aly-tar/o-am/item/302335-amal-merekesin-tojlau-a-a-taudan-otpan-tau-a-300-atty-keruen-k-shi-attandy, 14.03.2019, "Amal Merekesin Toylavga Aktavdan Otpan Tavga 300 Attı Körüven Köşi Attandı" (son erişim 08.09.19)

Gündüz, Şinasi. "Nevruz". TDV İslam Ansiklopedisi. Cilt 33, sayfa. 60-61, İstanbul, 2007.

Janat, Erbol. "Amal" Merekesi Nege 14 Navrızda Toylanadı?. Kazinform Halıkaralık Akparat Agenttigi. 14 Navrız 2016. https://www.inform.kz/kz/amal-merekesi-nege-14-nauryzda-toylanady_a2880566 (son erişim tarihi: 04.08.19)

Kılıç, Abdullah. "Anadolu'da Nevruz Kutlamalarına Bağlı Olarak Yaşatılan Halk İnanışları ve Uygulamalarına Genel Bir Bakış". Uluslararası Nevruz Sempozyumu Bildirileri. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000.

Korkmaz, Ramazan. "Çıldır'daki Nevruz Törenleri ve Bu Törenlerin Şamanik Kültürle İlişkisi". Türk Dünyasında Nevruz Üçüncü Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000.

Kuttımratulı, Kazbek. "Bir Jasınız Kuttı Bolsın!". Egemen Qazaqstan. No: 51 (29032), 14 Navrız, Seysenbi 2017 Jıl, b.1,9, 2017.

Käkişev, Nurdäwlet. "Elordada Tuñğış Ret Toylandı". Astana Aqshamy. 22 Nawrız, 2018. http://www.astana-akshamy.kz/elordada-tungghysh-ret-tojlandy/ (son erişim tarihi: 04.08.19)

Nazarbayev, Nursultan. "Büyük Bozkırın Yedi Yönü". Nursultan Nazarbayev Büyük Bozkır'ın Manevi Dirilişi. s. 25-38, Ankara: Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği-Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı, 2018 a.

Nazarbayev, Nursultan. "Geleceğe Bakış: Manevi Uyanış". Nursultan Nazarbayev Büyük Bozkır'ın Manevi Dirilişi. s. 59-78, Ankara: Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği-Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı, 2018 b.

Nüsipokasulı, Ayıp. Tal Besikten Jer Besikke Deyin. Almatı: "Öner 21-Gasır", 2014.

Şengül, Abdullah. "Türk Kültüründe Nevruz ve Anadolu'daki Nevruz Kutlamaları". Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı: 26, s. 61-73, 2008.

Turan, Ahsen. "Kazakların Milli Bayramı Nevruz". Nevruz ve Renkler. Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Sayı: 116, s. 341-344, 1996.

Ahsen Turan. "Anadolu'daki Nevruz'la İlgili Uygulamalar". Türk Dünyasında Nevruz Üçüncü Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000.

Yıldırım, Seyfi-Egamberdiyev, Mirzahan. "Kazakistan Almatı'da Körisü Künü, Soykırım Müzesi, Göç Yürüyüşü, Nevruz Kutlamaları ve Diğer Hususlarla İlgili İzlenimler". Türk Yurdu. Sayı: 381, Mayıs, s. 92-96, 2019.

Yıldız, Naciye. "Kırım Türklerinde Nevruz". Türk Dünyasında Nevruz. III. Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri, s. 365-375, Ankara: AKM Yayınları, 2000.

Yıldız, Naciye. "Kırgızistan'da Nevruz". Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi, s. 297-308, Ankara: AKM Yayınları, 2004.